

Kto sa neopýta, nič sa nedozvie, alebo antický hrdina v baloniaku

Marek Šulík

KAUZA CERVANOVÁ / Slovensko, 2013, 100 min

RÉŽIA, SCENÁR: Robert Kirchhoff. KAMERA: Ján Meliš.

STRIH: Jana Vlčková, Adam Brothánek. HUDBA: Peter Zagar.

Z FILMOV:

2010: Duch v stroji

2005: Lesk a bieda SNP

2003: Kvety zla

2002: Hej, Slováci

2001: Na vode

Kauza Cervanová je dokumentárna detektívka s prvkami antickej tragédie. Podľa môjho názoru je to filmová udalosť posledných rokov, a to nielen z dôvodu angažovanosti či spoločenskej dôležitosti témy, ale aj pre výnimočnú formu filmového rozprávania, ktorú sa po niekoľkoročnom rešeršovaní, bádani a nakrúcaní Kirchhoffovi podarilo vytvoriť.

Kirchhoff sa v tomto filme vracia k prípadu vraždy Ľudmily Cervanovej. Na základe dlhoročných zážitkov, objavovania rozporov a kladenia si otázok dospel k poznaniu, že ide o prípad justičného omylu. Jeho postoj je z filmu zrejmy, k uvádzaniu tohto kontextu však pristupuje dôsledne a na ploche 100 minút sa divákovi snaží čo najzrozumiteľnejšie podať svedectvo o najdôležitejších nezrovnalostiach tohto prípadu. Z komplikovaného vyšetrovacieho spisu a z priebehu vyšetrovania vyberá dôležité fakty, ku ktorým ukazuje overiteľné alternatívne informácie.

Aby sme pochopili viacrozmernosť tohto diela, je dobré pozrieť sa na definíciu detektívky ako literárneho žánru. Detektívka (z fr. détecteur – odhaliť) sa vyznačuje dejovosťou a jednoduchou kompozíciou založenou na zločine a pátraní po páchatelovi. Základom je motív záhadu a víťazstva dobra nad zlom, hlavnou postavou je detektív, ktorý sa snaží vyriešiť prípad, chytiť zločinca. Ak by sme sa túto definíciu pokúsili aplikovať na *Kauzu Cervanová*, na začiatku by sme narazili na neucelenosť diela. Niet detektíva, nenájdeme páchatela a o víťazstve dobra nad zlom nemôže byť ani reč. Pri hlbšom pohľade, majú na zreteli kontexty, ktoré autor do filmu dôvtipne vnáša, sa styčné body vynárajú. Keďže ide o autorský film, detektívom je jednoznačne režisér a všetky autorské vstupy (strih, otázky spoza kamery, provokačne aranžované scény atď.) možno čítať ako columbovské otočenie sa vo dverách s typickou otázkou, ktorá divákovi prináša pocit zneistenia, zvyšuje napätie, ukazuje možné súvislosti. Čo sa týka filmových prostriedkov, ktorými autor narába, ide skutočne o originálny kinematografický postup na poli dokumentárneho filmu v našom regióne. Spôsob, akým Kirchhoff vedľa seba kladie zábery či situácie, presahuje rámec informačnej publicistiky a svojou emocionálnou silou sa blíži k napínavému psychologickému trileru. To môžeme vidieť

jednoznačne na scéne s detektorom lži, alebo mnohvrstevnejšie na sekvencii v pitevni, kde režisér kombinuje štylizovanú situáciu s momentom prekvapenia (či dokonca oklamania respondenta) s následným prekvapujúcim strihom do pitevnej správy. Najskôr postuluje tézu: „Mŕtve telo je najlepší svedok, len ho treba vedieť vypočuť.“ (Bravúrny prestrih na pitevné nástroje, tie odkazujú nielen na proces pitvy, ale asociujú i vynútenosť priznaní vyšetrovacím terorom.) Nasleduje informácia, ktorá pôsobí najskôr ako potvrdenie tézy, keď lekár informuje, že v prípade Cervanová boli všetci spravodlivo odsúdení, tá je však vyvrátená prestrihom na text z pitevnej správy, kde čítame, že na tele sa nenašli známky po znásilnení, čím dochádza k narušeniu jedného z bodov obvinenia, že Cervanová bola niekoľko ráz znásilnená. S týmto dramaturgickým postupom, teda s tézou a antitézou, pracuje Kirchhoff kontinuálne v mnohých formálnych polohách. Toľko k „detektívovi“ a jeho metódam.

Pátranie po páchatelovi, teda ďalšia z charakteristík detektívky, je otáznou. Hoci sa film venuje smrti Ľudmily Cervanovej, v skutočnosti nepátra po jej vrahoch, predmetom skúmania je iný prípad. Je to prípad zničených životov nespravodlivo odsúdených. Kirchhoff síce v jednej scéne naznačuje akési indície o „arabskej stope“, o hľadaní skutočných vinníkov tu však nemožno hovoriť, aj uvedená téma má iba poukázať na protichodnosť svedectiev vo vyšetrovacom spise. V skutočnosti je film pátraním po zločincoch iného rangu, čiže tých z radov justície: sudcov, vyšetrovateľov, patológov – ktorí odmietajú o tomto dôležitom prípade diskutovať, podávať vysvetlenia, informácie, či dokonca pripustiť zlyhanie. Preto je vo filme potrebné obrazovo a situačne prízvukovať ich neustále ignorovanie autora a utekanie pred kamerou – a tak aj pred zodpovednosťou. Môžeme to totiž vnímať ako autenticky prejavovaný postoj k téme. Dá sa po tom všetkom hovoriť o víťazstve dobra nad zlom? Predbežne nie. No práve to film posúva do polôh spomínanej antickej tragédie, v ktorej je jediniec – napriek svojim snahám – bezbranný voči osudu, silnejším, Bohom, či bezprávniu a na konci tragicky umiera.

„Pred ôsmimi rokmi som sa rozhodol zaznamenať súdny proces s údajnými vrahmi Ľudmily Cervanovej. Zistil som, že táto kauza je zvláštnym sledom udalostí, ktoré priamo zasiahli do životov niekoľkých desiatok ľudí. Zaujímali ma otázky, ktoré z nahromadených pochybností priamo alebo nepriamo vyplývali. Zaujímala ma pravda.“ (Robert Kirchhoff)

